

נגז פודקאסטים

עודד כרמלי

הפודקאסט פרץ לחיינו לפני עשרים שנה ונחשב בעיני רבים למדיום חדשני, איכותי ודמוקרטי. אבל למעשה, הוא אינו שונה מהותית מתוכניות הטוק שואו המושמצות של הטלוויזיה, ומבחינות מסוימות הוא גרוע יותר. פודקאסטים נוטים להיות חזרתיים וטרחניים, ולעיתים קרובות הם מעלים לגדולה חובבנים יהירים. לאורך זמן, ההשפעה העיקרית של הפודקאסט עשויה להיות דחיקתה של היכולת לקרוא

פברואר 2025

כל "מהפכה דיגיטלית" אחרת, גם הפודקאסטים הבטיחו בראשיתם דמוקרטיזציה. שומרי הסף הישנים אינם הכרחיים עוד, טענו באוזנינו שוב ושוב; היום כל אחד יכול לקנות בזיל הזול מיקרופון ולפנות להמונים במישרין. שימו לב שאת אותו הדבר ממש הבטיחו - ובתחילה אף קיימו - פלטפורמות כפייסבוק ויוטיוב, ואפילו האינטרנט בכללותו: נעקוף את שומרי הסף העבשים, ששיפוטם מוטה, וניתן לציבור לבחור. הבטיחו לנו מריטוקרטיה אמיתית, אך התוצאה, כמו תמיד, היא מסחור, בינוניות וסכנה ממשית לדמוקרטיה הליברלית.

אולם שלא כמו רשתות חברתיות אחרות, שנזקיהן כבר גלויים לכול, הפודקאסטים עדיין נהנים מתדמית של יוקרה. אנשים משום מה ממאנים לקבץ את המדיום הזה עם חבריו, ורבים עדיין מתארים אותו בעיניים נוצצות ככלי איכותי וביזורי. על הנייר יש היום מיליוני פודקאסטים בעולם ואלפי פודקאסטים בישראל, שעוסקים בכל נושא תחת השמש. אבל יש גם מיליוני מוזיקאים בספוטיפיי, ומצבם הכלכלי טוב פחות משהיה בימי חברות התקליטים. מאחר שבמקום מנהל עם סיגר גדול, שיכול להמר על להקה, יש אלגוריתם עיוור - רוב המוזיקאים מושמעים פחות ומרוויחים הרבה פחות מאשר לפני המהפכה הדיגיטלית, ואילו המוזיקאים המצליחים מצליחים הרבה יותר. זה המצב שמישל וולבק מתאר **בהרחבת תחום המאבק** כהתרוששות מוחלטת או התעשרות מוחלטת, ואוסיף כי המצב הזה מעודד קיטש ונוסחאותיות, כלומר הוא רע לאמנות.

אותו הדבר נכון לפודקאסטים. אמת, יש מיליוני פודקאסטים, אבל רובנו המוחלט מקשיבים לאלה שכולם מקשיבים להם, באותן הפלטפורמות שכולם משתמשים בהן. לא זו בלבד שהפודקאסטים נשלטים היום בידי כמה מהתאגידים הגדולים בעולם כמו אפל וגוגל, אלא שהם באים על חשבון הטכנולוגיה

האחת שהיא הבסיס לציוויליזציה שלנו והסיכוי האחד שיש לנו להינצל מפני התאגידים: הכתב.

שלטון הלהג

טוענים שהמפלגה הדמוקרטית בארצות הברית הפסידה את בחירות 2024 מפני שקמלה האריס התראיינה לטלוויזיה וטראמפ התראיין לפודקאסטים. האמת היא שהאריס מלכתחילה התראיינה לטלוויזיה כי האריס היא טלוויזיה וטראמפ הוא פודקאסטים: להגני, ארכני, בלתי מבוסס. מצא מין את מינו. עד לא מזמן היה עליהום נורא על "סאונד בייטס". מאז נכנסנו לעידן האנטי-סאונד-בייטס: במקום 15 שניות של סיסמה - 15 שעות של חפירה. במקום מסר אחד - ריאליטי שלם. האריס הפסידה כי היא אדם לא אקסצנטרי, לא אקסהיביציוניסטי, לא זורם. בפורמט של דיבייט ברשת ABC היא הייתה נהדרת. מול קשקשן מרייר שיושב בכורסה ומעשן ג'וינט לא היה לה סיכוי. "לא יהיו כאן יותר נאומים", אומר חאם בסוף משחק של בקט, "זוהי שעתו של הסיפור".

מדוע טיקטוק נחשב נחות, מפלג, סכנה לערכינו, אבל הפודקאסטים - שעושים את אותו הדבר, רק בלי לרקוד - אינם נחשבים כאלה? מה ההבדל בעצם בין רוני קובן שמראיין בטלוויזיה לשיר ראובן שמראינת בפודקאסט? פודקאסטים אינם צדקניים, רגשניים ופטפטניים פחות מריאליטי, אלא הרבה יותר. מניין צנחה על מצחם עטרת הסנוביזם הזאת?

פודקאסט הוא מדיום שמעודד חובבנות ועניין בלתי נדלה בתחומים אזוטריים ונישתיים ביותר, חובבנות ועניין שבאים על חשבון המכנה המשותף, מה שנקרא פעם בבוז "מדורת השבט". אבל שבטים זקוקים למדורות, מה לעשות. רבות מדובר על כך שאי-אפשר לקיים דמוקרטיה כשכל אחד צופה בחדשות אחרות. ובכן, גם אי-אפשר לקיים דמוקרטיה כשכל אחד מאזין לשטויות אחרות. לפני עשר שנים שבו והזהירו אותנו מפני "תיבת התהודה" שמייצרות הרשתות החברתיות. פודקאסט הוא הריאליזציה של המטפורה הזאת: אדם עם אוזניות שמאזין אך ורק לאדם האחד שהוא מסכים עימו, ובנושא האחד שעליו הוא מסכים עימו. בהשוואה לפודקאסטים, הפיד בפייסבוק הוא האגורה של אתונה.

לכן לא פלא שהפודקאסטים פורחים בתקופה שבה הסדרים החברתיים קורסים. שעתם הגדולה באה בתקופת הקורונה, כשכולנו נאלצנו להסתגר בבתים ולהחליף שיחות בטלות ממשיות בשיחות בטלות מדומיינות. והנה, סקר שנערך לאחרונה הראה שהמלחמה הרחיבה את היקף ההאזנה לפודקאסטים בישראל. 35% מהישראלים מאזינים יותר לפודקאסטים מאז שבעה באוקטובר, ואחד מכל שלושה ישראלים מאזין לפודקאסטים לפחות פעמיים בשבוע.

באשר לדמוקרטיזציה המובטחת, הפודקאסט הפופולרי בישראל הוא "אחד ביום" של N12, שהוא בעצם החדשות עם אלעד שמחיוף. בכלל, רוב הפודקאסטים בארץ ובעולם הם מוסדיים ומופקים כעיתונות מטעם כלי תקשורת או כדוברות מטעם מוסדות. זאת ועוד, הרוב המוחץ של הפודקאסטרס המצליחים הם עיתונאים, שחקנים, סטנדאפיסטים, מוזיקאים, ובקיצור: ידוענים. ידעתם עליהם עוד לפני הפודקאסט. כל השאר מכשכים בזנב הארוך של התעשייה.

מזון לעוס

וכאן אני מגיע לטענתי העיקרית. לכאורה פודקאסטים הם ישות אמורפית, ערב רב קקופוני. איך נמצא חוט מקשר בין "פרקים בהיסטוריה" עם יובל מלחי ל"בואי נדבר רצח" של שלי וקרן, בין "בדוק: הפודקאסט של מכון דוידסון לחינוך מדעי" ל"פודקאסט ברצלונה: מדברים בארסה"? לא נמצא. אך החוט השקוף לכאורה הוא חבל תלייה עבה: כולם תחליף לקריאה.

עולה בדעתי ציפור בקן, המקיאה מזון שעיכלה היישר אל מקור גוזלה. זהו פודקאסט: מישהו קרא ספר או מאמר, ספג אותו, פירק אותו, עיבד אותו והסיק ממנו מסקנות, וכעת הוא מקיא את מסקנותיו היישר לאוזניהם של אלפי רצים, שוטפי כלים ומכבסי כבסים. אלא שאי־אפשר להחכים מיד שנייה, ואי־אפשר להיות אדם חכם בלי לקרוא ספרים ועיתונים.

למען הסר ספק, כמה מחבריי הטובים ביותר הם פודקאסטרים. בעצם, כמעט כל חבריי הם פודקאסטרים. בעוונותיי אף כיהנתי כסיידקיק בפודקאסט או שניים. וכן, אודה ולא אבוש, אני עצמי מאזין ל"The Rest is History" עם דומיניק סנדברוק ותום הולנד. הם משעשעים אותי עד מאוד. בקיצור, אני לא פוסל את המדיום. פודקאסטים הם בידור, מזון רוחני לעוס שיאה לתינוקות רכים. הבעיה מתחילה כשמנסים להשתמש בהם כתחליף לקריאה.

נדמיין לצורך הדיון הסכת מעמיק ומושקע בהנחייתו של עיתונאי שדווקא הלך ועשה שיעורי בית, כלומר קרא את הספר או הכתבה שהמאזינים ממאנים לקרוא משום מה. נניח שמדובר בספר בנושא דמותו ההיסטורית של ישוע הנצרותי. בסוף הפרק, המאזינים מרגישים נפלא. הנה: הם לא נמרחו על השזלונג וצפו (שוב) בסיינפלד. הם השכילו! הם למדו על ישוע הנצרותי!

אבל מה הם למדו? אמריקאים מדברים בממוצע בין 110 ל־150 מילים בדקה. בפודקאסט של שלושים דקות, מדובר בכ־3,500 מילה - סדר גודל של המסה שלפניכם או של כתבת מגזין בעיתון. זה הכול. המאזינים קראו כתבה במשך חצי שעה. אינני יכול לחשוב על מנהג בזבזני יותר.

קצב הקריאה הממוצע, לעומת זאת, עומד על 238 מילים לדקה לעיון ו־260 מילים לדקה לסיפורת, או כ־40 עמודים לשעה. המאזינים לעשרה פרקים בני שעה בנושא מלחמת העולם הראשונה יכולים בזמן הזה לקרוא את **אוגוסט 1914** של ברברה טוכמן. המאזינים לסדרת "פשע אמיתי" בת 12 פרקים - את כל **בדם קר** של טרומן קפוטה.

בשבחי הכתב

אבל הפער תהומי יותר מהפער הכמותי בלבד. אנו בני האדם עילגים, שטחיים וחרזתיים בדיבור יותר מאשר בכתב. סטיבן פינקר, בספרו **האינסטינקט הלשוני**, מביא דוגמה מאירת עיניים לכך. להלן תעתיק של שיחה אמיתית לגמרי:

ה: זאת ההזדמנות של האנט.

נ: בגלל זה, בגלל זה,

ה: אלוהים, אם הוא יצליח להפיל את זה ...

נ: בגלל זה ה... בעניין הנוכחי אין לך שום ברירה עם האנט חוץ מהמאה ועשרים או מה שזה לא יהיה, נכון?

ד: נכון.

נ: אתה מסכים שזה עניין של לקנות זמן, כדאי שתדאג לעשות את זה, לעזאזל, אבל מהר.

ד: אני חושב שצריך לאותת לו בכל מקרה, ל...

נ: [מילת גידוף הושמטה], תשיג את זה, בדרך, בדרך ש, אה... מי ידבר אתו? קולסון? הוא זה שאמור להכיר אותו.

השיחה הזאת התקיימה ב-17 במרץ 1973 בין נשיא ארצות הברית ריצ'רד ניקסון, הוא "ני", לשני עוזריו. הווארד האנט הוא מי שהורה לפרוץ למטה המפלגה הדמוקרטית בבניין ווטרגייט, והמשתתפים בשיחה דנים בשאלה אם לשלם להאנט 120 אלף דולר בתמורה לשתיקתו. הקטע שלעיל לקוח מהתעתיק שהוגש לוועדת המשפטים של בית הנבחרים. כן, על סמך כל ה"זה" הזה הודח נשיא מכהן.

כמובן, ניקסון הקליט את הנוכחים בחשאי, ומראיין טוב יעצור מרואיין רע ויגיד "רגע, בוא נסביר למאזינים שלנו מה זה 'זה'". ובכל זאת שיחה בפודקאסט, אפילו שיחה ערוכה, היא מה שנקרא בעיתונות "גלם": מראיין הולך ומקליט מרואיין. את חומר הגלם הזה המראיין מתמלל בביתו, ואחר כך הוא בוחש ובוחש ומצמצם אותו כמו שמצמצמים ריזוטו, תהליך סיזיפי של זיקוק שבסופו מצטמק הריאיון למחציתו. בפודקאסטים הריזוטו עוד לא צומצם, האורז הספוגי שוחה במימיו.

קל להיווכח בכך. הנה דבריו של נדב איל, עיתונאי משופשף המורגל במיקרופונים הרבה יותר מהמראיין הממוצע, לשרון כידון בפודקאסט "הכותרת" של ynet:

זאת שאלה מצוינת, וצריך לומר שזאת בעצם מערכת היחסים של ישראל עם מערכת הבחירות של ארצות הברית, משום שכל דבר שהאמריקנים עושים כרגע, לא משנה מיהם האמריקנים, את שואלת בעצם על הממשל האמריקני של ג'ו ביידן ובעצם זה הממשל של האריס כבר, אבל גם דונלד טראמפ... הכול נשען כרגע על הבחירות.

והנה אותו נדב איל כותב ל-ynet:

בין ישראל לבין גורמים בלבנון מתקיים משא ומתן לקראת הסכם להפסקת המלחמה בצפון, ולדברי גורמים מדיניים בכירים בישראל, הוא נמצא "בשלבי גיבוש מתקדמים". שליח הבית הלבן עמוס הוכשטיין עשוי להגיע לישראל וללבנון עוד לפני הבחירות בארה"ב, בניסיון להביא

מים זכים. נדב איל הכותב לעולם לא היה כותב "בעצם" שלוש פעמים במשפט אחד כפי שאומר נדב איל המדבר. דיבור חופשי מוליד המון "בעצם" והרבה "אה...". המדבר קופץ מנושא לנושא, נוטה להגזמות ולהכללות, ולרוב אין לו את האפשרות או את המוטיבציה לעצור את שטף הדיבור כדי לבדוק עובדה זו או אחרת - שזה בדיוק מה שעושה האדם הכותב שיושב מול המקלדת.

זאת ועוד, כשאיש מתבטא בעל־פה ולא בכתב, הוא מוציא את דבריו מדברי ימי האדם. כתב הוא הקוד המופלא שמשמר את כל הידע והחוויות שלנו. בלי כתב לא היה עם יהודי. בלי כתב לא היה הומרוס. בלי כתב לא היינו יודעים את שמו של אף אחד שחי לפני המאה התשע־עשרה, וגם לא היינו יודעים יותר מדי על מה שאירע במאה העשרים והעשרים ואחת.

הדברים אינם ערטילאיים כפי שהם נשמעים. כל מאן דהוא יכול לחפש "נדב איל עמוס הוכשטיין" ולמצוא בנקל את המקור שהבאתי מ־ynet. אבל באיזו דקה בפודקאסט מדבר איל על הבחירות - שתיים שלושים וארבע או חמש וחצי? ומה לגבי מחקר? אני יכול להיכנס לארכיון העיתונות, להקליד את המילה "אינפלציה" ולקבל מייד את כל מופעיה בעיתונות העברית בינואר 1985. כדי לערוך חיפוש דומה בפודקאסטים של 2025, אצטרך לפנות לכל אחד מהפודקאסטים הכלכליים, לבקש מהם קובצי אודיו, להמיר אותם לקובצי טקסט - תהליך יקר ומועד לפורענות - ואחר כך לחפש בתמלול, כלומר בטקסט.

בחיי הקצרים עברה טכנולוגיית השמע ארבע מהפכות: קלטות, דיסקים, הקלטות דיגיטליות וסטרימינג. כל שעות התחקיר, כל הסיפורים והחוויות שהיו עשויים לשמש לכתובת וספרים - מי מבטיח לנו שהם לא יידחקו לקרן פינה, אפילו יימחקו כליל? אין לי דרך להקשיב לדיסק שקניתי ב־1999; אבל אין לי שום בעיה לקרוא את מגילות ים המלח.

סיפור לפני השינה

כתבתי קודם שהאזנה לפודקאסט משולה לקריאת כתבה עילגת ושטחית במשך חצי שעה־שעה, ולכאורה אין ההשוואה הוגנת: הלוא ספר או עיתון צריך ממש לשבת ולקרוא (לשבת! ולקרוא!), ואילו לפודקאסט אפשר להאזין "על הדרך". אלא שגם טענה זו אינה מדויקת, בלשון המעטה.

ראשית, לאחרונה החלו לצלם פודקאסטים (הסכת מצולם!), וכך הושלם הגלגול שלא נעים להודות בו: זאת טלוויזיה. פודקאסט מצולם הוא "בשידור חי עם דן שילון", רק שליושבים במעגל יש אוזניות ענקיות, הצילום סטטי ומשמעם ואין להקה. ושנית, אפשר להאזין על הדרך להמון דברים. החפץ בכך יכול בזה הרגע להיכנס לאתר "עברית" ולהוריד את **המשפט** של קפקא (בתרגומה החדש של אילנה המרמן, קריינות: רודיה קוזלובסקי), אפילו את **הנחת יסוד למטפיזיקה של המידות** של קאנט (מגרמנית: חנן אלשטיין, קריינות: אורי פנקס), ולהאזין להם בפסק בגהה. אם כן, לא בגלל אופן צריכת המידע אנשים בוחרים לשמוע פודקאסטים במקום לקרוא ספרים, אלא בגלל התוכן: המאזינים לפודקאסטים מעוניינים לשמוע על קפקא, אך אינם מעוניינים לקרוא אותו.

אגב קאנט, אני נזכר בטענה המפורסמת שלו ב**מהי נאורות** שלפיה חוסר בגרות היא אי-יכולתו של האדם להשתמש בשכלו בלי הדרכת הזולת, ותוהה על הדמיון שבין הפודקאסט לדרשה. לא אחת מסבירים את עליית קרנה של ספרות העיון וירידת קרנה של הספרות היפה בצורך שלנו להיאחז בכל בדל עובדה בעולם המודרני הזה של שקר והבל. אבל נדמה לי שעליית קרנם של הפודקאסטים חושפת גם צורך עז להיאחז באב. לא בבר סמכא; באבא ממש, בדמות אב שתספר לנו סיפור לפני השינה, שתסביר לנו את העולם, כי איננו גדולים דינו להגיע למדף הספרים ולחשוב בכוחות עצמנו.

לרוב, המגיש-האב שקרא את הספר אף אינו מציין איזה ספר קרא, ובכך אינו עומד בכללי האתיקה המינימליים שספרי עיון פופולריים, כתבות לעיתון ומסות להזמן הזה מחויבים בהם. ראו זה פלא: יושב אדם ובמשך שעה מספר לנו בביטחון מלא על קרב קורסק, בלי לספר מניין לו הידע הזה. לעיתים אפילו מתקבל הרושם שהוא מסתיר זאת בכוונה. במאה התשע-עשרה הדהימה את אירופה מכונת שחמט אוטומטית בשם "הטורקי". בסופו של דבר התגלה שאומן שחמט בשר ודם הסתתר בתוכה והזיז את הכלים באמצעות מנופים. קריאה היא "הטורקי" של הפודקאסטים.

אך אינני בא לגלגל את הפודקאסטים בזפת ובנוצות, אלא להלל ולקלס את הקריאה. ראו זה פלא: אדם שקרא ספר אחד יכול לדבר במשך שעה שלמה על קרב קורסק! ובשבוע הבא הוא ידבר במשך שעה שלמה על קווארקים! ואם הספר או הכתבה מבוססים, הוא גם לא יטעה יותר מדי.

עידוד לאי-קריאה

לא פעם נשמעת הטענה שפודקאסטים מעודדים סקרנות ולכן הם מהווים שער כניסה לקריאה. כלומר, אם אאזין לפודקאסט על ניטשה, אולי תתעורר סקרנותי ואגש לחנות הספרים לקנות את ספריו. זאת טענה משונה מאוד, הנשענת על כמה כלונסאות רקובים שראוי לבחון אותם מקרוב. הרי מבחינה כרונולוגית, הסקרנות שלי כלפי הפילוסופיה של ניטשה התעוררה לפני שהאזנתי לפודקאסט עליו. אך במקום לקנות ספר של ניטשה, או ספר מבוא לפילוסופיה של ניטשה, הקשבתי למישהו שקרא ניטשה וספרי מבוא לניטשה. הייתי רעב ואכלתי חטיף. ואולם הכלונס הרקוב והמסוכן באמת הוא ההנחה כי בני אדם בוגרים, יודעי קרוא וכתוב, זקוקים להנגשת טקסטים. למה אינני יכול לגשת לניטשה? מי קבע את הקביעה המשונה הזאת, ומי מרוויח ממנה - כלכלית ופוליטית?

האמת היא שפודקאסטים אינם משמשים מבוא לספרים כי אם חלופה לספרים. ומאחר שהם חלופה גרועה מאוד, ומאחר שאין הם מאמנים אותנו לקרוא ולחשוב, פודקאסטים מעודדים אי-קריאה.

עד שנות האלפיים הטלוויזיה פעלה בבתים מבוקר עד לילה, וזה לא הפריע לאיש לקרוא את החדש של אורלי קסטל-בלום. אני עושה כאן סלט של סקרים ומחקרים שכל אחד מהם שאל שאלה קצת אחרת, אבל נתוני הקריאה היו יציבים למדי לאורך תקופה ארוכה מאוד: משנות השישים ועד לאמצע העשור הקודם, כחמישים אחוזים מהאוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל קראו לפחות ספר אחד בחודש. בתקופה הזאת נכנסו לחיינו הרדיו, הטלוויזיה, המחשב האישי, האינטרנט, הטלפונים הניידים,

הטלפונים החכמים והרשתות החברתיות. לפני עשר שנים אני וכל סובביי היינו בפייסבוק, היינו באינסטגרם, פתחנו קבוצות מטופשות בוואטסאפ, ובכל זאת לא היה אחד שלא קרא. תמיד הייתה תשובה לשאלה "מה אתה קורא עכשיו?".

היום, לנתחים גדלים והולכים של האוכלוסייה אין תשובה לשאלה הזאת. אנשים משכילים, אקדמאים, אפילו אמנים, אפילו סופרים, הפסיקו לקרוא ספרים. מתנזרים לחלוטין. ב־2010 רומן ביכורים היה נדפס בשלושת אלפים או ארבעת אלפים עותקים, ורב מכר היה נמכר בשלושים או ארבעים אלף עותקים. היום רב מכר הוא ספר שנמכר בשלושת אלפים או ארבעת אלפים עותקים, ורומן ביכורים מודפס במאות בודדות של עותקים, אם הוא מודפס בכלל.

אני טוען שעשרות אלפי המאזינים לפודקאסטים הם אותם עשרות האלפים שנגרעו ממצבת הקוראים, שלא הטלויזיה ולא האינטרנט הרגו את הספרות והעיתונות - אלא הפודקאסטים.

שני מעמדות

פודקאסטים עונים על הצורך שלנו בידע ובסיפורים, אבל הם עושים זאת בדרך אומללה ונפסדת. והבכייה היא אכן לדורות, כי קריאה היא יכולת נרכשת. אנחנו לא נולדים עימה אלא לומדים אותה בבית הספר, ואחר כך אמורים לתרגל אותה. קריאה היא לא כמו שפת אם אלא כמו שפה שנייה: מי שיקרא יותר, יקרא מהר יותר. מי שיקרא יותר, יקרא טוב יותר. מי שיקרא יותר, יהיה מסוגל להתמודד עם טקסטים מורכבים יותר ויותר. ולהפך: נער שהאזין לפודקאסטים לא יהיה מסוגל להתמודד בבוא העת עם הספרות המקצועית בתחום שיבחר, גם אם יבחר בו בעקבות האזנה לפודקאסטים. לאחרונה פורסמה באטלנטיק כתבה מעניינת שכותרתה "[2] "The Elite College Students Who Can't Read Books" (קראו אותה, היא מתומצתת ומנוסחת היטב, כלומר כתבה) על מרצים הנתקלים בסטודנטים למדעי הרוח שלא קראו ספר בחייהם. מסופר שם על סטודנטית שרצתה ללמוד ספרות, נרשמה ללימודי ספרות והתקבלה ללימודי ספרות באוניברסיטת קולומביה, אף שמעולם לא קראה ספר אחד מאלף עד תיו.

ויש עוד מעגל קסמים המתחשק לנגד עינינו: אנשים שאינם קוראים עושים זאת כפי שחרדים נמנעים מבשר חזיר, כלומר בפקעת רגשות של קדושה וטומאה. יותר ויותר אנשים רואים את עצם נוכחותם של ספר או עיתון בבית כמבחן, ודי במחשבה על טקסט שלא נקרא, או שלא נקרא עד סופו, כדי להביאם לכדי התקף חרדה חריף. התגובה הרגשית הזאת מוכיחה שגם הלא־קוראים יודעים בסתר ליבם שהקריאה אינה עוד פעילות תרבותית, כמו הליכה תיאטרון או ניפוח זכוכית, כי אם תנאי הכרחי להיותנו בני תרבות. לכן היא סמל סטטוס מוצדק. לכן גם הורים לא־קוראים קונים ספרים לילדיהם. לכן אם יצא אלמוני למרחב הציבורי עם ספר, בתוך עשר דקות ייגש פלוני לשאול מה הוא קורא. יצא אותו אלמוני עם אוזניות ויאזין לפודקאסט או למוזיקה - ויישאר עם האוזניות שלו.

מדוע? כי כולם יודעים שלקריאה יש כוח אמנציפטורי. כתב הוא "הטכנולוגיה המשבשת" האולטימטיבית: הוא מציע לכל אחד גישה שווה, זולה ומלאה לכל אוצרות המין האנושי, תוך עקיפת המעמדות והמוסדות כולם. אבל לנגד עינינו מתהווים שני מעמדות: מעמד של קוראים, ומעמד של צרכני

קריאה שמתרוצצים מפודקאסט להרצאה, מסדנת כתיבה לקריאה מודרכת, מקורס מקוון לדוקומנטרי בנטפליקס. הצרכנים צורכים את התוכן שיוצרים הקוראים, כלומר קוראים (וחושבים ומרגישים) בתיוכם, והקוראים משמשים כאותם כוהנים קדומים שתיווכו בין כתבי הקודש להמון האנאלפביתי.

אני חוזר על עצמי, אם ינעמו הדברים לאוזניים אם לאו: אי-אפשר להיות אדם חכם בלי לקרוא. אפשר להיות פיקח, ערמומי, מבריק. מיליונר? בהחלט. משפיען? אפילו רצוי שלא לקרוא. אבל חכם? זה לא. גם אם יביאו בינה מלאכותית שתסכם בכתב ועשרת אלפים להגנים שיסכמו בעל-פה, לא יעזור בית דין: מי שלא קורא ספרים ומאמרים דן עצמו לבערות, לצרות אופקים ומוחין ולמנעד רגשי ונפשי דל. בתוך חמש דקות שיחה ברי לי אם בר שיחי הוא איש שקורא או איש ששומע פודקאסטים של אנשים שקוראים. מאזין הפודקאסטים יודע לדקלם שתיים-שלוש אנקדוטות, אך למשמע השאלה הראשונה הוא נשבר כילד ששינן למבחן, לילה לפני המבחן.

הערות שוליים

[1] † נדב איל, "גורמים בכירים בישראל: מתקדמים לקראת הסכם להפסקת המלחמה בצפון", ynet, 29.10.2024.

[2] † Rose Horowitz, "The Elite College Students Who Can't Read Books," The Atlantic, October 1, 2024

עודד כרמלי הוא משורר, עורך כתב העת "הבה להבא" והוצאת "הבה לאור".
